

Forfatter: Ewald, Johannes

Titel: Johannes Ewalds samlede skrifter

Citation: Ewald, Johannes: "Johannes Ewalds samlede skrifter", i Ewald, Johannes: *Johannes Ewalds samlede skrifter*, Gyldendal, (1969), s. 302. Onlineudgave fra Arkiv for Dansk Litteratur: <https://tekster.kb.dk/text/adl-texts-ewald04val-shoot-idm139761560302608.pdf> (tilgået 25. april 2024)

Anvendt udgave: Johannes Ewalds samlede skrifter

FØRSTE HANDLING

FØRSTE OPTRIN

LEANDER OG HENRIK

LEANDER

DEK Bordet! - Hurtig! - Hvad der er ved
Haanden - Hvad nøler du efter?

HENRIK

Men Herren kommer - tænkte jeg - lige fra et Giæstebud

LEANDER

Hos min Farbroder

HENRIK

Ja saa er det Tid, at jeg løber - Jeg veed meget
vel, hvad for Appetit det giver, at spise til Middag, hos Hr. Orgon.

(Han gaaer.)

LEANDER

Fortvivlede Hexe! - Ulykkelige Farbroder! - Men han vil ikke have det bedre - Ha! - Hans Frihed! - Den
arme Mand! Han maae være glad, om han faaer Tilladelse at sidde i sin Lænestoel, og sukke med Freed
- Og det er den Frihed, som han beraaber sig saa meget paa! - Herlige 303 Levnet! - Jeg kan ikke blive
koldsindig derved! - Henrik!

HENRIK

(Endnu bag ved Scenen.)

Herre!

LEANDER

Jeg maae giftes - og det uden Ophold!

HENRIK

Vil Herren ikke spise først?

LEANDER

Thi elendigere Creatur er dog ikke til, end en gammel Ungkarl - Hvilken Uorden hos min Ondes! -
Hvilken Plage! - Og Ydmygelse! - Er du færdig? -

HENRIK

Paa Øyeblikket -

(Han gaaer.)

LEANDER

Men hendes Ære har hun opofret ham! - Og det er derfor at han maae være hende meget forbunden, at
hun ikke kradser hans Øyne ud - Ja! - Pernilles Ære! - Ha! - Haha! - Pernilles Ære! - Jeg vil ikke sige
uopdraget - af den nedrigste Pøbel - neppe født til at sælge Citroner - derfor kunde hun være ærlig nok
- men - ak min gode Farbroder! - Dersom jeg maatte overtønde dig! - Du skulde vist - vist faae at see, at

de ikke altid ere troe, som ere arrige, herskesyge Furier - Men han kan ikke - Han vil ikke see - Men det, som jeg meest fortryder paa, er det evige det skaldede Paaskud, at han ikke gifter sig, fordi han under mig sine Midler - ligesom han ikke kiendte mig - som om jeg ikke selv havde mit Udkomme - eller, som om jeg var gierrig - Og jeg arve ham! - Ja hans Huusholderske! - Hendes gode Ven, den føre, bredskuldrede Jens! - En Snees af hendes Systre eller Fattersker! - Af Rende-Kiærlinger - Koblersker! - de, de vil arve ham

HENRIK

Alting er færdigt

LEANDER

Hør Henrik! - Jeg har længe tiltænkt dig en 304 Belønning, for din troe Tieneste, og jeg kan ikke give dig noget bedre, end en Kone

HENRIK

Ja - - med sit Tilbehør

LEANDER

Hvad synes dig, om min Leonores Kammer-Pige? - Jeg troer, at du kan lide hende

HENRIK

Ak Herre! - Dersom jeg havde den store Molochs Penge-Kister, saa gav jeg dem for min Lucie - Men det er sandt - Hun sagde mig før, at hendes Jomfrue syntes meget uroelig, og, at der uden Tvivl var forefaldet noget vigtigt -

LEANDER

Hvad maae der nu vel være paa Færde? - Elskværdigste Leonore! - Dine Bekymringer ere mine egne! - Men jeg skal snart gjøre Ende paa vor tvivlagtige Tilstand! - Snart! - Dog jeg vil spise først, og siden vil jeg - Jeg veed nok, hvad jeg vil - Bliv du imidlertid her, i Fald noget Bud skulde komme fra hende - Gustav kan blive hos mig, om jeg vil noget -

(Han gaaer.)

ANDET OPTRIN

HENRIK ALLENE

Saa er hans Sind. Han er i Stand til, at frie, og gifte sig, inden Solen gaaer ned, og at fortryde det inden Ugen er omme - Sandt nok, at disse Peber-Svende ere usle Stakkeler - og at disse Perniller burde druknes - Men jeg veed dog for en Ulykke, at man ikke kan fare til at gifte sig, som man drikker et Glas Viin - Ney, ney, min gode Hr. Leander! forsigtig, meget forsigtig maae man være - Men deres Leonore er en Engel - men hun eyer intet, undtagen en rig Fetter; og en rig Fetter, som Argantes der ikke vil skille sig ved sine Penge, og ikke har Lyst at døe, er lige saa meget som intet 305 - Men havde deres anden Farbroder Hr. Orontes ikke selv Børn med sin Frue, saa fik de vist nok al deres Rigdom med Leonore, saa meget er hun afholden af dem begge - Ja, havde de ikke selv Børn - Nu da! En Kone uden Medgift - - Men der er jo Hr. Orgons, eller rettere Jomfrue Pernilles Marie - Hvad mon hendes Ærinde være? -

TREDIE OPTRIN

MARIE OG HENRIK

MARIE

Tienerinde, Monsieur Henrik! - Hvor er hans Herre? - Han var lykkelig, at han undflyede Stormen

HENRIK

Helst, da han maatte seyle uden Baglast -

MARIE

Hvor er han nu? -

HENRIK

Han har lagt sig for Anker, og indtager hvad ham fattedes - Nogle gode Skiver af en Fleske-Skinke - Men Skierts til Side - Hvad er det for Historier med hendes Jomfrue? -

MARIE

Hvad andet, end de Gamle? - Har hans Herre ikke fortalt ham det? - Som sædvanligt - Banden og Skielden - En Dør op, en anden i - Dugen revet af Bordet - Glassene paa Gulvet - Kokke-Pigen blaae og blodig, og deres Tienerinde paa Hovedet ned af Trapperne -

HENRIK

Saa at den ene blev lek i Stormen, og den anden kuldseylede - Men hvoraf kom al denne Stø? -

MARIE

(Grædende.)

Men bie kun - du skal betale mig det - Saa sandt jeg heder Marie, du skal betale mig det! - At slaae en ærlig Pige! - du! du! - Som, om hun 306 var meer end en anden, fordi hun er opsminket - Jeg veed nok den, som seer lige saa got ud, som hun - naar man fik Klæder paa Kroppen - Men jeg elsker min Ære, det er min Ulykke - Men du skalst dog ikke have giort mig det Puds for intet -Jeg veed nok, hvad jeg veed - Men det er sandt - Jeg skulde hilse Hr. Leander fra Jomfruen, og sige ham, at -

HENRIK

At hun i det mindste maae lade ham have Roe, at spise i sit eget Huus. -

MARIE

Jeg kan bie -

HENRIK

Imidlertid fortæl mig, hvad der gav Anledning? -

MARIE

Hvad veed jeg det? - Maaskee, fordi Hr. Orgon bragte sin Broder-Søn hiem med sig, uden at have sagt hende det i Forveyen - saa at han til al Uheld traf hende upyntet, og, som hun sagde, ikke belavet paa noget, endskiønt hun og Jens veed det bedre - og jeg veed og noget deraf - Men Herren, og hans gode Venner, kommer altid, enten for tilig, eller for silde -

HENRIK

Arme Hr. Orgon! -

MARIE

Jeg kunde græde for ham - Og det siger Lisette og - og Martin - og Kudsken.

HENRIK

Men Jens? -

MARIE

Han bliver feed, og leer - Han seer os alle over Skuldrene - det er ret en Ynk, at see, hvorledes de spille Giek med den gode Herre - Og med alt det kan han ikke have den kiære Huus-Fred - Som i Dag, med Vinen -

HENRIK

Hvorledes? -

307

MARIE

Det var derover, at Hr. Leander blev stødt. Rev hun ikke for deres Øyne Pengene af Haanden paa Martin, som Herren flyede ham til Viin? - Og paastod, med Skrigen, og Banden, at Vinen, hun havde foresat dem, var saa god, som nogen kunde forlange, at drikke den; uagtet den var suur, tyk, kun sammenplumpede Levninger af Bouteiller, tømmede i Smug med Jens! -

HENRIK

Ha du arrige Troid! - Dersom jeg var Hr. Orgon -

MARIE

Han blev og noget vred - Martin siger i det mindste, at han har aldrig seet ham vredere - Han stod op fra Bordet, og sagde, at hun i det mindste burde undsee sig noget for Fremmede - Men da var først Ulykken løs -

HENRIK

Hvad blev deraf? -

MARIE

Han sukkede, tog sin Hat, og gik ud -

HENRIK

Og dertil fik han dog Tilladelse? -

MARIE

Han faaer den ikke altid - Men i Dag har hun ventelig sine gode Aarsager, hvorfor hun vil være allene, og i det Fald, maae han afsted, om han og havde Feberen -

HENRIK

Han gjorde dog meget bedre, i at gifte sig, med en brav og dydig Kone - som elskede ham -

MARIE

Han tør ikke - dog, om han saae, hvorledes det gik til - Hvad der blev slæbet ud - hvorledes han bliver bestiaalet - og naar han kiendte Jens - saa troer jeg, at han gjorde det - Og, imellem os, jeg troer, at hun frygter for noget - Hun gjør i nogle 308 Dage intet andet, end at bande, de peene, stadselige, unge Tøser, som, siger hun, vil forlokke de gamle Narre - Iblant andet er der et artigt Fruentimmer i Nabolauget -

HENRIK

Som heder Leonore -

MARIE

Ret saa - Just Jomfruen i eders Huus - Hende maae hun ikke kunde lide for sin Død - Hun nævnede hende et Par Gange i sin største Heede; og det er ventelig hende, som jeg skal advare Hr. Leander for -

HENRIK

Du Leander? -

MARIE

Dersom hun kunde skrive, eller dersom hun havde nogen anden, eller om hun turde haabe, at Hr. Leander, efter det, som er skeet, vilde snakke med hende selv, saa havde hun vel ikke betroet mig dette Ærinde - Men nu, maae hun betroe mig saa meget -

HENRIK

Og kan hun ikke betroe mig det igien? - Det om Leonore? -

MARIE

Nu, hun har just ikke sagt, at det var hende - Men imidlertid, har hun bedet mig, advare ham, for et Fruentimmer, der omgaaes ham hver Dag, som en Veninde, og uagtet al sin Smiger legger Snarer ud, for at skille ham ved en Arv, som tilkommer ham med Rette - At hun har sikkre Beviis paa alt dette; og, at hun af blot Høyagtelse for Hr. Leander, skulde gjøre det, som hun kunde, til at forebygge det; men at hun nødvendig maatte snakke nærmere herom, med ham selv -

HENRIK

Han kommer gandske vist

MARIE

Han kan vel tænke, at jeg har først og sidst hundrede Undskyldninger at gjøre, for den Uorden i Dag - Og at jeg skal skyde al Skylden paa hendes 309 mange Fortredeligheder, og især paa den underlige knarvurne Farbroder

HENRIK

Den Uforskammede! - Veed hun intet meer, om Leonore?

MARIE

Men jeg maae forrette mit Ærinde selv - Ey Herren!

(Orgon kommer grandske dybsindig ind, uden, at see nogen af dem.)

HENRIK

Hr. Orgon i egen Person! - Hvor tankefuld og melancholsk! - Det sees paa ham, at han tabte Slaget, og maatte rømme Pladsen.

FIERDE OPTRIN

ORGON, MARIE OG HENRIK

ORGON

(I det han bliver Marie vaer, studser han og seer uroelig rundt omkring.)

Marie! - Er din Jomfrue her? - Hvor er hun?

MARIE

Vær kun ikke bange Herre! - Jomfruen er hiemme

ORGON

Hvad vil du sige med dit bange, Næsviis?- Og hvad gjør du da her?

MARIE

Jeg er i Ærinde for Jomfruen.

ORGON

Og i hvilket, om jeg maae spørge?

MARIE

Jeg tør ikke sige Herren det - Jomfruen har udtrykkelig forbudet mig

ORGON

Og jeg befaler dig, at du skal sige det

MARIE

Jeg vilde gjerne Hr. Orgon, men jeg tør ikke - Jeg var ulykkelig - Jeg veed ikke, om de kan tie, og jeg veed gandske vist, at de ikke kan tage mig i Forsvar - Jeg kommer igien Monsieur Henrik

(Hun gaaer.)

310

ORGON

(Han seer forbittret efter hende, og stamper i Jorden.)

Hum, hum! - Er din Herre hiemme, Henrik?

HENRIK

Ja, Hr. Orgon!

ORGON

Siig ham, at jeg er her! *(Henrik gaaer, og Orgon kaster sig i en Lænestoel)* Dersom hun ikke var mig saa hengiven - Men hun gjør mig dog kied af mit Liv - Hvilken Uorden! - Hvilken Foragt! - Hvilken Ærgrelse! - O Frihed, Frihed, du er en ædel Ting! - Men du koster mig meget! - Men jeg kan dog skille mig ved hende, naar jeg vil - og hvorledes? - O Leonore! - Leonore! - Dersom jeg vidste, du ikke foragtede mig - Dersom jeg kunde rive mig løs - Men jeg tør ikke tænke derpaa.

FEMTE OPTRIN

LEANDER OG ORGON

LEANDER

Velkommen, min Onde! - De kommer ret beleyligt - Tør jeg byde dem, det jeg har ved Haanden? - De har ikke spiiist

ORGON

Og jeg har heller ingen Lyst dertil - Men jeg maae vel undskylde mig

LEANDER

O, jeg beder for alting

ORGON

Og den stakkels Pernille med

LEANDER

Ney, min kiære Onde! - Det er meer end overflødig - Hun er over alle Undskyldninger

ORGON

Hun har vist nok forløbet sig, det gode Barn - Men hun har opofret alting for mig - Hun har 311 mange

Besværligheder - Mange Fortredeligheder. Hun

LEANDER

(Bitter.)

Fortiener ikke deres Godhed

ORGON

Jeg veed det, at hun er forhadet af alle - Men det er mig en Aarsag meer, hvorfor jeg bør tage hende i Beskyttelse

LEANDER

Ak min kiære, min saa inderlig elskte Onde! - Forlad mig! - Det er mig ikke anstændigt - ikke tilladt, at gjøre dem Erindringer - Men skulde jeg og vove at fortørne dem - Jeg maae tale - Vilde de dog lade dem overtude! - Hvorfor vil den retskafne Borgere, den ædle Menneske-Ven, den ellers saa viise Orgon, ikke see det eneste, som kan gjøre ham lykkelig?

ORGON

Og, hvad er det for et eneste?

LEANDER

Et varigt, et helligt Baand, som er knyttet under Himmelens Velsignelse, under Dydens Varetægt, under Lovenes Bifald, og under alle gode Medborgeres Lykønskninger

ORGON

Men det er altid et Baand

LEANDER

Fælleds Høyagtelse, og selv i Mangel af den, fælleds Fordeel, gjør det let og behageligt, og ærværdigt - da derimod - De maae forlade mig det min Onde! - Den Lænke, som de sukker under, er tung og haanlig - Skulde de og være ulykkelig nok, til at faae en slet Kone - og slettere, end Pernille kan ingen være

ORGON

Hum! - Hum!

LEANDER

Forlad mig det - saa vil hun dog ikke plyndre dem, thi hun veed at hun bestiaeler sig selv - Hun vil ikke let vanære dem - Hun vil i det mindste 312 tage den Udvotes Anstændighed i Agt, thi hun har en Ære, at miste - Hun vil være øm over deres gode Navn, thi det er hendes Prydelse, og hendes Børns Arve-Gods - Hun vil være høflig, omhyggelig, ja lydig, for at undgaae Skam - Deres Brødre ere hendes Brødre, og deres Venner, hendes Venner - Et Fruentimmer derimod, som ingen Love gjøre sikkert, for deres Ubestandighed, eller for Mangel efter deres Død - En Pernille, vil ansee sin Fordeel, for reent adskilt fra deres - Hun vil, for at sætte sig i Sikkerhed, uden Indskrænkning betiene sig af den Tid, da hun har Roret i Hænderne - Hun vil bedrage, bestiaele, ødelægge dem, for at berige sig og sine Venner - De derimod, som elske dem, vil være hende til en Afskye, thi hun veed, at de hade hende - Deres Ære vil være hende ligegyldig, thi hun vil ikke, at de skal være mere agtet, end hun er selv - Erindrer hun sig, opvakt af den almindelige Foragt, sit første Feyltrin, og hvad hun kunde have været, da vil hun lade dem føle sin tabte Dyd, og det, som hun har opofret for dem, og Vægten af sin Fortvivlelse - Hun vil bebreyde dem sin Ulykke, hun vil bande, hun vil hade, hun vil afskye dem - Og snart vil Virkningen af hendes Fortvivlelse vise sig i al hendes Adfærd - Hun vil foragte en Ære, som hun troer, at have tabt for evig - Hun vil blive tøyleløs - liderlig - Troer de ikke, at det andet Skrit til Laster, er lettere, end det første? - Eller troer de, at de er den Mand allene, som hun kunde opofre sin Dyd for? - Forlad mig - Jeg er hæftig, min kiære Onde! - Jeg taler frit

ORGON

Vel frit - Men din Alder, din Redelighed og mit Venskab kan tillade dig det - du taler uegennyttig

LEANDER

Er de derimod saa lykkelig, som jeg haaber, og som de fortæner, at de faaer en dydig Ægtefælle 313 -
Hvilken Lyksalighed! - Hvilken Velsignelse! - De behøve kun at betragte deres Broder, den lykkelige
Orontes, og hans Araminte

ORGON

Ja ja min Søn, der er noget i det du siger, men du betænker ikke, hvad Frihed betyder

LEANDER

Den, at drikke, hvad Viin man lyster, er vist nok artig

ORGON

Du har dog vel ikke fortalt den Historie her i Huset

LEANDER

Til ingen, uden til Araminte - I min første Heede kunde jeg ikke tie - Men hun har lovet mig, at holde det
hemmeligt

ORGON

Ja til hun faaer sin Orontes at see - Jeg kan ikke nære mig - Jeg gjør lige saa got, at jeg gaaer

LEANDER

Araminte elsker sin Mand for høyt til at betroe ham noget, som kunde gjøre ham Kummer, og hun veed,
at intet kan bekymre ham meer, end naar det gaaer hans Broder ilde - desuden har de altid nok, at tale
om deres egen Lyksalighed

ORGON

Og Leonore?

LEANDER

Til hende taler Araminte aldrig om sligt - Hun, saavel som Orontes, skiulte gjerne deres ulykkelige Aag,
for heele Verden - den dydige, den uskyldige Leonore, har heller ingen Mistanke derom - Hun bærer
tvertimod stor Høragtelse for dem, og taler ofte om deres Retsindighed, deres Menneske-Kiærlighed.

ORGON

Hun taler ofte om mig, siger du? - Det rører mig - det

314

SIETTE OPTRIN

HENRIK (med et Brev i Haanden) DE FORRIGE

HENRIK

Et Brev til dem, Hr. Leander!

ORGON

Jeg vil lade dig allene - Jeg vil gaae ind til min Broder - Hr. Argantes har desuden lovet at møde her i
Eftermiddag - Vores lærde Magister kommer uden Tvivl og - bliv kun!

(Han gaaer.)

HENRIK

Argantes, og Hr. Magister Trækneb! - Et herligt Selskab, for Hr. Orgon! - Det bliver et heelt Knippe
Peber-Svende - I Eftermiddag vil det gaae ud over Konerne

LEANDER

(Som endnu seer efter Orgon.)

Arme Mand! - At saa giftig en Fordom skal forblinde - plage - vanære dig! - Men jeg maae læse mit Brev
- det er fra Leonore -Jeg skielver for at bryde det - der var noget vigtigt, sagde du før? - Ak min Leonore;
naar vil du tillade mig at nyde, at være vis paa min Lykke? - Den fortredeelige Hemmelighed forbittrer al
min Glæde - Men jeg maae see

(Han bryder Brevet og læser) »Jeg kan ikke komme til at tale med dem -

»Men jeg er ulykkelig - Jeg skal have faaet en
»uformodentlig Arv paa 30 000 Rixdaler, efter
»en Slægtning i Batavia - Alting er ude - Min
»Fetter, Hr. Argantes - Men jeg kan ikke sige
»dem meer - Jeg er i dette Øyeblik allene i
»Haven - Kom snart, og trøst deres
»bedrøvede Leonore.«

HENRIK

Ak hvilken Ulykke! - 30 000 Rixdaler fra Batavia! - Hvilken Elendighed! - Dersom saadant et Vanheld
hendtes min Lucie, saa troer jeg, at jeg giftede mig med hende af Fortvivlelse.

315

LEANDER

Jeg veed ikke selv, hvad jeg skal tænke herom - Hendes Fetter Argantes? - Hvad kan det nedrige
Menneske have i Sinde? - Jeg maae vide, hvad det er - Kom, og pas paa Have-Døren, at du kan advare
os, om nogen kommer

(De gaae.)

ENDE PAA DEN FØRSTE HANDLING